

United States Holocaust Memorial Museum.

Rozhovor s Martou Plášilovou

RG-50.675.0042

Dobrý den.

Dobrý den.

Můžete se mi prosím představit, jak se jmenujete?

Jmenuji se Marta Plášilová.

A za svobodna jste se jmenovala?

Siegllová.

Kdy jste se narodila?

Dvanáctého prosince devatenáct set třicet v Praze.

My jsme byli u vás před několika měsíci a vy jste nám vyprávěla vaše zážitky z druhé světové války. Jsme zde dnes proto, abychom tyto vaše vzpomínky na válečné události zaznamenali. Můžu se vás tedy zeptat na řadu otázek, které se toho tématu dotýkají?

Ano, ano.

Dobře. Mám s sebou i poznámky, které jsem si dělal během toho prvního setkání, čili je možné, že se k nim budu obracet během toho rozhovoru.

Dobře, dobře.

Můžete mi říci, kde jste vlastně žila v tom období... předválečném období, řekněme několik let těsně před válkou?

Žila jsem v Praze Libni, v ulici Na Rozcestí čtrnáct set třicet čtyři.

Chodila jste do školy?

Chodila jsem do školy, ano. Do té.. nevím, jak se ty školy jmenovaly... no do obecné dnešní. Když začala válka v roce třicet devět, tak jsem chodila... třicet sedm... třicet osm... třicet devět... do druhé třídy. Ano, v březnu někdy, když přišli Němci tak do druhé třídy a potom jsem šla do třetí v září, ano.

Měla jste nějaké židovské spolužáky ve škole?

Měla, měla.

Vzpomenete si na jejich jména?

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.

No vzpomínám si jednu, to byla Helga Weisssová, potom se mnou chodila i do gymnázia, když se vrátila z koncentráku, to byla židovka... A dneska je to světoznámá malířka, ona potom, když se vrátila z koncentráku, tak byla asi dva roky se mnou na gymnáziu v Praze Libni, a potom odcestovala s nějakými příbuznými do Izraele, do Palestiny. A tam žila, myslím, že potom i v Německu žila, viděla jsem jí někdy v televizi.

Já bych rád se teď ještě vrátil do toho předválečného období, vy jste říkala, že jste měla několik židovských spolužáků, vzpomenete si ještě na nějaká další jména?

No tak ty jména, no tak ty jména už mi unikají...

A kolik přibližně židovských dětí?

No myslím... ony tam byly hlavně děti z toho libeňského... ne podsvětí, z takové té nižší třídy, jako řemeslníků a tak, a těch tam bylo asi čtyři nebo pět. Ale děvčata... tehdy byly ty třídy rozdělené, chlapecká třída a dívčí třída. Chlapce jsem neznala.

Čili v Libni byla větší židovská komunita?

Ano, byla větší židovská komunita, teď si nemůžu vzpomenout už, jak se to tam jmenovalo, bylo to za kinem Svět, mezi Primátorskou ulicí – kino Svět a za vodou, za Vltavou jako. Tam myslím potom žil i spisovatel Hrabal, v těch místech.

A vy jste do těchto míst chodila?

Chodívali jsme tam, ano. Chodívali jsme tam. I s těmi dětmi, protože oni zase... ta židovská děvčata chodívala zase k nám, my jsme byli na druhém konci Libně, zase k Vysočanům... Tohle bylo jako směrem k Holešovicím, tahle jejich čtvrť, a my jsme byli směrem k Vysočanům, to rozcestí mezi ulicí Českomoravskou a Královskou tuším... do Vysočan šla ta druhá... a tak my jsme tam měli veliké hřiště na bruslení, tak oni tam s námi chodili bruslit, a to si právě pamatuju, že pak je tam nechtěli, po roce tuším, že čtyřicet tři pouštět, takže... jak začínaly mít ty hvězdy, tak jsme jim půjčovali svoje oblečení – bundy a tak... tehdy to nebyly takový... jenom teplákový, žejo... a to... Aby se to zakrylo a aby tam s námi mohli jít.

Co aby se zakrylo?

No ta hvězda, to už potom oni s námi nechodili ani do školy, ale stále jsme... jako děti, žejo, jsme se stýkali a bavili jsme se společně.

Ještě bych se přeci jenom vrátil zpět, do toho předválečného období. Vy jste říkala nejprve... že to byly děti z takzvané spodiny, nebo taková chudina...

No z chudější třídy...

Jakou to... jakou měla pověst ta čtvrť v Libni?

Neměla špatnou, neměla, tam byli takový ti malý obchodníci, že... a lidi zaměstnaní v loděnici tam v Libni Holešovicích.... No řemeslníci drobní, nebyli to prostě žádní bohatí lidé, no.

A vy jste tam třeba chodili nakupovat jako rodina, nebo chodili jste tam do těch obchodů?

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.

Ne, my jsme bydleli na druhém konci, že, té Libně, ale nakupovat jsme tam nechodili, ale chodili jsme tam třeba na procházky, se projít když jsme šli k Vltavě, s rodiči a...

Jaké byly vztahy mezi českým, případně německým obyvatelstvem a židy v Libni, co vy jste sama...?

No já si tehdy nepamatuju, že by nějaké rozdíly byly, když jsem byla jako dítě, že bychom se nějak rozlišovali nebo mezi sebou nějaké rozepře nebo něco... To si nepamatuji.

Měli vaši rodiče nějaké přátele nebo známé v té židovské komunitě?

Ano, měli, tatínek měl kamaráda. Já nevím, to jméno si nemůžu... teď už jsem dlouho přemýšlela... my jsme mu říkali strýc Frýba, no... A tak oni se seznámili už v letech, ještě než já jsem chodila do školy, tak to muselo být před tím rokem třicet šest, třicet sedm, ve Vyšných Hákách na Slovensku, můj otec tam elektrifikoval sanatorium plicní. A ten strýc Frýba tam byl zase z nějaké jiné firmy jako ekonom, on byl ekonom, on zase měl tu finanční částku... stránku. A tam jsme se seznámili, oni tam byli i s dětmi, moji rodiče tam taky byli i s bratrem, byli jsme tam já už nevím přesně, rok dva... A než se to prostě vybuodovalo a dalo do provozu... A tam jsme se seznámili, skamarádili jsme se a potom jsme byli přátelé, i když jsme přišli do Prahy, když jsem šla do školy a tak to... I s těmi dětmi i s jejich rodinou.

Vzpomenete si, jak se jmenovaly ty jejich děti?

Já jsem to věděla... Johan... Ester. Holčička... jestli si to teď nepletu... Ale jo, Esterka a Johan... no... no...

A jaké měli příjmení, vzpomenete si na jejich příjmení?

No to si právě nemůžu... Víím, že to končilo „stein,“ ale jestli Friestein... nebo... My jsme říkali strýc Frýba a Frýbovi, no, jako děti. Už i bratra jsem se ptala, ten je ale o čtyři roky mladší, ten nevěděl vůbec nic.

Minule jste říkala, že se možná jmenovali Steinerovi nebo Schirerovi nebo tak nějak.

Steiner, Schirer, Friestein nebo tak nějak. Neuvědomuju si, opravdu ne. Fotografii jsem měla toho Frýby i jeho manželky, i toho jednoho dítěte, jsem jí ukazovala tomu pánovi z Anglie nebo z Ameriky, ale jméno si nemůžu... hlodá, hlodá mi to... A prohlížela jsem staré dopisy a já nevím co, ale nemůžu, nemůžu na to přijít, no.

A vy jste třeba věděla, že jsou židé?

Věděla, věděla, věděla, ano.

Jak jste to věděla, že jsou židé?

No to se tak hovořilo, oni taky chodili... jezdili do Prahy do té velké... Velká synagoga... oni byli jako praktikující židé, takže to tam tak jako... O tom se hovořilo, že.

Jakým způsobem se vašeho života dotkla okupace Československa v roce devatenáct set třicet devět? Jak se proměnil život v Libni?

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.

No tak proměnil se v takových věcech, všichni se báli, všechno bylo takové ustrašené. Já sama jsem byla svědkem, šla jsem do školy, když právě Němci přijížděli. Sněžilo a Němci jeli po Primátorské ulici... po Královské vlastně, z Karlína, na těch motorkách se sajdkárama... Měli ty čepice takhle vražený... My jsme šli proti nim do školy, tak jsme byli z nich překvapení, to byla taková síla, to hučelo, žejo... Oni jeli přes celou tu ulici, potom se tam na Balabence rozdělovali, na letiště, směrem ke Kbelům a potom zase na Hradec Králové tou další silnicí. A tak to bylo takové mohutné... a přišli jsme do školy a hned nám pan učitel říkal, jako co sed děje, a abychom se s nima jako nestýkali, abychom nenavazovali kontakty s těmi vojáky a tak. Abychom se jim vyhýbali, kdyby po nás něco chtěli a tak. No a pak se o tom doma hovořilo, že se scházeli, můj otec byl zřejmě... já to nevím tak do důsledků, ale i s tím strýcem Frýbou zapojeni v nějaké organizaci, odbojové. Takže furt něco takového řešili, takže jsme věděli, že se něco – jako děti – děje, že.

Co podnikal váš tatínek s tím strýčkem Frýbou?

No tak oni myslím pomáhali v pozdější době, když už jako začínaly ty transporty a takový, tak pomáhali těm rodinám. Když jim odešli ti muži, tak se jako ty ženy snažili zaměstnat, u nás taky byla jedna paní, uklízela... Ona nebyla jako židovka, ale manžel byl žid a synové ti odešli, tak byla u nás. A oni něco organizovali prostě, já vím, že jednou tatínek řekl tomu strýcovi, „Vidíš, tolika lidem jsme pomohli, že odešli a ty jsi tady zůstal,“ no. A on říkal, „No to je můj konec,“ to si... tak to slyším, jak toto hovořil. No, takže něco takového dělali.

Takže to znamená, že oni jim pomáhali spíš odejít ještě před těmi transporty?

Asi, asi... Asi, asi, asi... Když si to tak vybavuji, tak před těmi transporty pomáhali lidem. A vím, že i nějaké ty věci pomáhali cenné ukrývat. A tatínek měl potom vedoucí postavení v té firmě Vetka, takže nějaké ty veliké bedny tam dělali a byli vyplechované, já jsem potom měla jednu takovou i do výbavy, jenom s mými věcmi, ale tu samou bednu, že. Tam zůstala prázdná... takže něco jim dávali, taky ty cenné věci někde ukrývali zřejmě. Nevím, to byla nějaká taková organizace, vím, že tatínek dostával výhrůžné dopisy, že ho taky spojovali s židy, že mu psali, „Žide Siegle, přijde taky tvoje doba,“ a takhle. A gestapo u nás několikrát bylo, hlavně po atentátu na Heydricha, že, tak to bylo v noci, museli jsme všichni vstát, děti ke zdi... Prohledávali byty, sklepy, půdy, hledali... oni hledali děvčicu na kole, tak hledali to kolo a tu děvčicu, že tam při tom atentátu měla být. No. A pak si myslím, že to taky bylo v souvislosti s tou činností mého otce a toho strýce, že to gestapo se tam objevovalo u nás.

Říkáte, že dostával výhrůžné dopisy, vy jste je viděla ty dopisy?

Viděla, viděla, viděla, no. No, no, no...

Byly v němčině, v češtině?

No některé byly v němčině, některé v češtině. No, no, no. A vím, že po válce pak tatínek hovořil o tom, na ty německý nepřišel, od koho byly, ale na ty český že jako nějak přišli, od koho byly. No, odkud se to valilo na ně, no.

A víte, odkud se to teda...?

Nevím to přesně, nevím, to už si nepamatuju.

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.

Vy jste to již v krátkosti zmínila, ale jakým způsobem se proměnil způsob židů, které jste znala, těch dětí ve škole, té rodiny Frýbů, právě po příchodu Němců?

No, tak oni museli ty naše školy opustit, že... ty děti Frýbovi ty nechodili s námi do naší školy, ty jezdily do Prahy do nějaké německé nebo židovské... prostě nějaké jiné školy, ne do naší v té Libni. A oni potom... oni pak ještě nějaký čas tam chodily, ale ty naše děti z té Libně dolní, tak ty musely odejít ze školy, už pak s námi do školy nechodily, měly ty hvězdy, nesměly do tramvají, nesměli do kina s námi, na ta hřiště, prostě byly omezeny. No, no. Do obchodů našich taky myslím jako nesměly...

Vzpomenete si na ten okamžik, kdy musela ta děvčata opustit tu školu? Jakým způsobem jim to bylo sděleno nebo vám ostatním?

My jsme se... jenom pan učitel nám to sdělil, a předtím den, než jako přestaly chodit, tak vím, že hrozně plakaly, to si tak jako vzpomínám... No my jsme potom plakaly taky, když nám pan učitel řekl, že už s námi nebudou chodit, že jako nesmí, že musej chodit do svých škol... ale já nevím, do jakých potom, já mám dojem, že pak nechodily do žádných, protože pak přišel transport, ty pak začly nějak někdy v tom roce čtyřicet dva... ne ony začly možná už po Heydrichiádě ty transporty, v roce čtyřicet jedna na podzim. Potom čtyřicet dva a ještě čtyřicet tři, to si pamatuju ty transporty, takže oni potom vlastně odcházeli pryč, no.

Říkáte, že nesměli navštěvovat různé ty zábavní zařízení, obchody...

Ano, ano... restaurace...

Byly někde nějaké nápisy, které by toto zdůrazňovaly?

Byly, byly. I na tramvajích byly a všude bylo to „verboten,“ ... „Jude... Jude verboten,“ nebo tak nějak to tam bylo psaný. Na tramvajích byly žluté s černými písmeny, to si pamatuji.

Byla jste svědkem toho, že by někdy nějakí židé porušili toto nařízení?

Byla, byla, hlavně děti, když viděly, že my jdeme do tramvaje, tak za námi skočily taky... no a musely ven. A někteří ti tramvajáci byli takoví shovívaví a dělali, že to nevidí, že... Tak je nechali třeba tu jednu, dvě stanice projet, ale jinak je vyndávali pryč, no.

Toho jste byla svědkem někdy?

Ano, byla, byla, několikrát... No... Protože tam jezdilo u nás na Balabence hodně tramvají, na jednu stranu na Vysočany a na druhou na Harfu, to tam jezdilo asi pět, šest linek, tam byl rušný provoz tramvajový, takže tam to bylo vidět, no.

Vzpomenete si nějakou takovou scénu, jak se třeba choval nebo kdo je vyhazoval? Řidič nebo ten průvodčí?

Průvodčí, tehdy chodili průvodčí a štípali lístky, tak průvodčí je musel vyndávat. Ale oni nebyli nějak... já jsem neviděla, že by je někdy násilím nebo to... vždycky jim řekli hezky, „Víš, nesmíš. Vystup prosímtě, já bych z toho měl potíže,“ a tak jako, neviděla jsem, že by jim ubližovali, to ne.

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.

Říkala jste, že v určitou dobu začaly transporty. Vy jste věděla, že v určitou dobu budou muset židé odejít nebo že odcházejí židé z Libně, případně z Prahy?

No věděla jsem to od toho strýce, my jsme byli vlastně... tatínek s ním byl v denodenním styku – oni byli u nás nebo my u nich, nebo jsme jezdili společně na výlety, a tak. Tak jsem to věděla, jak ta situace... to oni spolu hovořili a já už jsem byla dvanácti, třináctiletá holka, takže už jsem to chápala.

Viděla jste někdy odcházet ty místní židy z Libně do transportu?

Viděla, viděla jsem odcházet, byli jsme i s tatínkem, to nevím, jestli to měl tatínek tak naaranžovaný, on z té své činnosti, ale my jsme byli s tatínkem zvyklí chodit takhle všude po Praze a spolu... A tak, když měly odcházet ty děti, ta Ester... Esterka se jmenovala, a Johan... ano, Ester se jmenovala... Maminka jejich, když měli odcházet, protože tatínek jejich, ten nešel do transportu – ten byl zavřenej potom a zřejmě popravenej, za protistátní činnosti po té Heydrichiádě někdy – a tak když odcházeli, tak jsme byli s tatínkem na tom nákladovém nádraží na Žižkově, v nějakým takovým tom, to si pamatuju, jak jsou tam ty nádražní budovy, jak tam bydlívali ti zaměstnanci, tak tam jsme byli v nějakým bytě a chtěli jsme je naposled ještě vidět... Ale jako v tom davu, v tom množství, to se nedalo, protože to bylo brzo ráno, aby to lidi neviděli, že... Zmatky, křičelo se, ti vojáci nebo co to bylo je hnali, žejo, rychle, rychle, a do těch nákladáků. To si pamatuju, to mi bylo zle, to vždycky když ho naplnili, tak chytli takhle ty dřevěný dveře a takhle to prásklo, teď na to dali nějakej... já nevím, jestli pečeť nebo zámek, že... A zas cpali do druhýho vagonu, no bylo to hrozný.

Proč vás tam vzal tatínek s sebou?

To vám nevím dodneška. Jestli byl zvyklý mě všude jako brát... Nebo já si myslím i dneska, že si mě vzal, aby nebyl jako znát, že tam jde nějaká taková osoba, že tam jde někdo s dítětem domů, možná jsme mu měla krýt záda, já nevím, to nevím dodneška. Ale byla jsem s ním.

Jak dlouho jste to pozorovali?

No to trvalo dost dlouho, protože to jsme vstávali ještě za tmy, já vám nevím přesně, ale aspoň přes dvě, tři hodiny určitě jsme tam byli. To už vám teda přesně neřeknu, to už mi teda uniká.

Můžete se mi pokusit popsat přesně, co jste tam vlastně celou tu dobu pozorovala?

No právě jsem pozorovala, jak hnali ty děti, ty nechtěli jít, tak je práskali, něco měli v rukách, něčím je bili... teď ty maminky je zvedaly do náruče k sobě... no a teď táhl každej něco na zádech, no a to nebyly takový krásný batohy jako dneska, samý uzle žejo a to... a táhli to... no jak stádo dobytka to bylo takový. No hrozný to bylo.

Kolik tak lidí tam mohlo být tímto způsobem nakládáno do těch vlaků?

Já si tam pamatuju, že to bylo nejmíň sedm, osm vagonů, no a cpali tam ty lidi jako dobytek, jednoho na druhýho, no to musela bejt hrůza... Celej zástup, to šla taková kolona, kolem šli ti esenb... ti vojáci nebo co to bylo... no ti policajti němečtí nebo to, ti šli kolem nich nahusto, žejo, aby jim do boku neutíkali... Já jsem potom kolik nocí nemohla spát, vím, že se maminka zlobila na tatínka, že mě tam s sebou vzal.

Byli tam nějací pozorovatelé z řady veřejnosti, že by se tam šel někdo podívat?

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.

Ne, ne, tam vůbec nikdo nesměl, právě proto jsme se tam byli v tom domě, z oken jenom jako... a ještě nesměla se ta okna otevřít. A chlapi jako co tam byli s tatínkem, tak měli kuk... no kukátka nějaký, takový ty dalekohledy nebo ty kukátka do divadla, protože to se nedalo, v tom množství se vůbec ti lidi nedali... a ono to taky... od té trati ty domy jsou vzdáleny, takže se to nedalo tak do detailu rozpoznávat.

Poznala jste někoho z těch lidí, kteří byli nakládáni do vagonů?

No právě že ne. My jsme věděli, kdo tam asi je, tatínek to věděl přesně, kdo tam je, ale v tom davu se to nedalo, to se nedalo poznat. Já jsem právě se těšila, že tam ještě uvidím ty děti a tu tetu, ale to se nedalo. Jednak bylo šero, bylo brzo ráno, a jednak ta atmosféra, to si nedovedete představit, jak se to valilo. Dospělí, děti mezi tím, teďka ty děti zvedali, křiku bylo, ty děti plakaly a... No hrozný.

Byli tam i dospělí muži, byly tam celé rodiny?

To byl tehdy takový transport, že tam bylo málo mužů, tam byly většinou ženy a děti. No. Ale muži tam byli taky, ale ne jako ve větším množství. Ve větším množství byly ty ženy a děti.

Byli nějakým způsobem označeni?

No jo, měli hvězdy. Všichni měli ty hvězdy, no. Žlutý, že... no... A na tom bylo „Jude“ myslím napsaný, jo.

Vy jste viděla ten vlak odjíždět?

Ne, odjíždět jsem ho neviděla, odjíždět jsem ho neviděla.

A co bylo poslední, co jste viděla z celé té scény?

No já už jsem potom takový dva, tři vagóny, to už jsem potom neviděla, aby byly naplněný. Lidi tam ještě byli, ale to už jsme odcházeli, protože vím, že někdo říkal, teď musíme zmizet. Tak jsme zmizeli. No.

Fotil někdo z těch lidí, kteří tam byli, fotil to někdo?

Jo, jo, jo. Jo, jo, jo.

To byl nějaký kolega vašeho otce nebo...?

To byl zřejmě někdo z té jejich skupiny, oni měli nějakou odbojovou skupinu a to byl někdo z odbojové skupiny.

Tušíte, kdo to mohl být nebo viděla jste ty fotografie potom někdy po válce?

Neviděla, neviděla. A nebo to mohl být někdo... protože on mi připadal hodně... počkejte, teď si uvědomuju, možná to byl někdo z té židovské obce. Že to byl žid taky. Že to byl... no teď si to uvědomuju, ten co měl... on měl něco přes rameno, něčím fotil, ne to, jak je dneska, že. A to byl žid určitě, to byl určitě žid.

Říkala jste, že u vás určitou dobu vypomáhala nějaká židovská dívka...

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.

Paní, paní Lachmannová, no, no, no... její muž a synové odešli.

Jaký byl její osud, ona u vás zůstala nebo byla rovněž deportovaná?

Ne, ne, ne. Ona nebyla, ona zůstala, manžel umřel v koncentráku a ti dva synové se vrátili, ale odešli. Odešli do Izraele, do Palestiny, prostě do té židovské země.

A pokud si tedy správně vybavuji, tak ona nebyla židovka?

Ne, ne, ona ne, ona nebyla. Ne.

A ona se rozvedla s tím manželem před válkou nebo v průběhu války?

To vám přesně nevím. To zas jako děcko jsem tyhle věci nerozlišovala.

Víte, jak se jmenovali ti její synové, kteří potom odešli do Palestiny?

No Lachmanovi příjmením, ale křestní jména nevím. To byli proti mně starší, to byli... když odcházeli, tak už jim bylo alespoň dvacet roků. To byli starší chlapci.

Byl váš tatínek v kontaktu ještě s nějakými dalšími židy, jejichž jména si pamatujete? Za války?

No byl, ale ty jména, to už mi všechno uniká. Protože oni když se takhle nějak tajně sešli, tak nenápadně se jelo na víkend, že... a tak se tam pohybovalo, naši lidé, několik těch židů a tak... ale tou už si tak opravdu ne, protože většinou my jsme se zase jako děti bavily, hráli jsme si, žejo, tak ty jména si nepamatuju. Jedině toho stýce Frýbu, protože to byla taková osobnost, ale...

Když jsme u vás byli naposledy před několika měsíci, zmiňovala jste jméno jistého Becka. Beck, kdo to byl?

Jo, jo, to byl... ten šel do koncentráku, a jeho paní, Anna Becková, ta u nás taky sem tam něco šila a takhle vypomáhala, a pak jsme zjistili, že on to byl vlastně bratr starého pana doktora Becka z Bruntálu. Ale tam je teď mladý doktor... no mladý, on už má taky šedesát let, sedmdesát let, ale... jeho otce bratr. No, no, no, no.

A ta jeho žena u vás byla... ona byla rovněž Češka?

Ano, ona byla... ona byla Češka. No, no, no, no.

A pan Beck jí chodil navštěvovat k vám, nebo k vám přišla až poté, co šel do transportu...?

No až, až, až... toho pana Becka my jsme jako neznali, až otec potom, já nevím nějak mu tím spolkem byla doporučena, ona k nám potom chodila... hodě dobře šila, no prostě jsme se jí snažili... asi tatínek se jí snažil pomáhat, nějaké to živobytí obstarat a tak.

Vy jste říkala, že ten strýček Frýba nešel do transportu, že již předtím byl zatčen...

Ano, ano.

... uvězně, kdy vy jste viděla naposledy toho strýčka Frýbu?

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.

To si tak neuvědomuju. Já myslím, tak dva dny před tím zatčením. Protože potom asi za tři dny tam přišli a už byli bez něj, no. No a tatínka jsem se ptala a tatínek říkal, „No, strýčka si odvedlo gestapo,“ no.

My víme, že židé často poté, co byli vyloučeni ze zaměstnání a ještě než byli deportováni, že byli nuceni pracovat ve městě, různé výpomocné práce a takhle...

Ano.

Je to něco, čeho vy sama jste byla svědkem?

Byla, byla, jezdili s takovými kárami, měli takové zvláštní káry na vysokých kolách... metli, košťata.. a ty hlavní ulice tam na Balabince. Zametali, měli hvězdy, že... A i ten strýc Frýba se do té skupiny dostal. Než byl zatčený. To musel... nebo už když byl zatčený... to vám nevím. Ale byl... já jsem jako ho poznala tam a chtěla jsem k němu jít a on prostě mě varoval, abych k němu nechodila. Tak to jsem ho viděla naposled. To jsem ho viděla... teď si to uvědomuju. To jsem ho viděla naposled, no. No.

Vy jste tuto skupinu pracujících židů vidala častěji?

To bylo častěji, no, oni tam myslím tak dvakrát do týdne, tu Balabinku, a potom Palmovku, to byla taky taková křižovatka velká, takovýhle ty křižovatky a tam to... to ty chodníky a ulice zametali a uklízeli.

Měli nějaký dozor, byli tam...?

Jo, jo, byli tam, byli tam... Ale to byli Němci, to byli Němci, to nebyli určitě naši lidi, to byli Němci. Protože jsem slyšela kolikrát, že řvali na ně, „Schnell, Schnell, Schnell,“ nebo tak, a hnal je, tak to byli určitě Němci. Už si neuvědomuju, jestli měli uniformu nebo ne... jo... měli nějaký pásky na rukách, nějaký pásky měli na rukách. Nevím, kdo to byl.

Viděla jste, že by se někdy dopouštěli násilí na těch... na té skupince těch židů, která byla nucena...

No tak nějaký veliký násilí že jsem neviděla, ne. To že je třeba hnali nebo řvali na ně, to jo, ale nějak že by je tam na ulici týrali nebo tak, to ne.

Byla jste svědkem nějakých násilností, nějakých aktů odplaty po konci války, třeba na Němcích? Nebo na kolaborantech z řad Čechů?

To si neuvědomuju. Krom těch dopisů, co táta dostával za války, ale nějaký takový, to jsem... neuvědomuju, možná, že jo, ale už si to neuvědomuju.

Takže toho dotyčného, který psal tomu vašemu tatínkovi ty anonymní dopisy... on byl zadržen, on byl chycen? Nebo...?

Nevím, asi jo, protože tatínek... jak mi to říkal, „Boží mlýny melou pomalu, ale jistě,“ a vím, že teda tu německou, ono to bylo nějak podle rukopisu, to psali rukama nebo z novin písmenka byly složený a tak... tak toho Čecha, ten byl jako zjištěn, ale ten z té německé části obyvatelstva, ten zjištěn nebyl.

Ještě vám utkvěla nějaká vzpomínka z tohoto období, kterou byste nám chtěla sdělit?

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.

Myslíte po válce nebo...?

Myslím z těch válečných událostí nebo které se dotýkají toho tématu, o kterém jsme se bavili.

No... ale to zase se nedotýká... já mám některé vzpomínky, ale to se nedotýká židů. Víím, že jsme jezdili s maminkou pro proviant, že... Maminka byla z Vysočiny, od Pelhřimova, no tak jsme tam jezdili k rodině... no pro proviant. Husy, máslo... prostě... vajíčka a takový... a když jsme přijížděli ku Praze, tak tam už od Libně a Vršovice a na Hlavním nádraží, všude už tam bylo gestapo a všechno to zabavovali, takže ti naši strojvedoucí už zastavovali... přibrzdžovali hodně blíž jako, než se dostávali do centra, aby ti lidi mohli vyskakat... a že my jsme jednou s maminkou vyskákali taky ven a teď jsme se tam někde zamotali a nevěděli jsme, kudy kam... dostat se... nevěděli jsme vůbec, kde jsme, a tak jsme se dostali najednou k nějakým německým kasárnám, no tam kasárna vojenský byly německý, že... tam voják stál a tak to, tak já jsem říkala mamince... Já jsem uměla německy, protože ve škole jsme se učili němčinu, že, tak jsem mamince říkala, „Já se ho jdu zeptat, kde... kde jako jsme,“ a maminka, „Nedělej to, nedělej to,“ no a já jsem šla a byla jsem strašně... to je zase takovej překvapivej moment, že i ti Němci někteří byli lidé, jo, a tak on mi ukázal, jako že on se mnou nemůže hovořit, někoho zavola. A přišel někdo a já jsem mu řekla, že nevíme, kde jsme, že se nemůžeme dostat, že jsme zabloudili... A ten zase zavola někoho a oni nás odvedli na hlavní silnici, abychom věděli, kudy máme jít, tak to mám zase takovej lepší zážitek, jo. Že se nedá odsoudit lidi, že všichni byli zlí a špatní, žejo. Mohli nám vzít to, co jsme nesli, mohli s námi kdoví co udělat, a oni se k nám zachovali tak hezky. Tak to je taková ta dobrá vzpomínka, no. To si vzpomínám, a oni byli nějaký špatný, ale to si člověk tolik neuvědomuje. Já jsem slyšela hodně od manžela, on když byl mladý, jemu bylo v tom pětáctýřicátém roce už třiaadvacet let nebo dvaadvacet let, tak byl u toho nějakýho pohotovostního pluku – oni nešli na vojnu, tak ten my vždycky vyprávěl, jak to bylo ošklivý, co se dělo potom, ale sama jsem to nezažila.

Já vám děkuju mockrát za rozhovor.

Prosím.

Po krátké pauze bychom se vás ještě rádi zeptali na pár otázek. Doplňujících otázek.

Dobře.

Vy jste zmínila, že váš tatínek s tím strýčkem Frýbou nějakým způsobem nakládali s tím židovským majetkem, dávali to do různých krabic a podobně, co se s tím... kam oni to... co s tím dělali...?

Pokud já se pamatuju, tak já víím... že když se nenašli... když to skončilo a pátralo se i po té rodině... já jsem se hlavně jako... o těch ostatních jsem nevěděla, já jsem se dozvěděla jako o tom strýčkovi Frýbovi... tak víím, že rodiče byli v Holešově a on tam odtud někde pocházel, z té židovské rodiny, tak se prostě hledali příbuzní, že. A když se nikdo nenašel, tak byl otec na té židovské obci a předalo se to židovské obci.

Víte, kde se schovávaly ty krabice?

No já vám přesně nevím, já víím, že jezdili tam do okolí, kolem Dubče, Škvorec a tam, ale přesně... přesně to nemůžu určit, to oni taky ani neprozradili, že. To jenom, když člověk jako děcko sem tam něco zaslechl nebo věděl, že někam jedou... Já víím jenom, že jsem viděla ty bedny, to víím, že se to

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.

dělalo, takový černý... truhly takový velký, víte, jako vojenský kufříky ale veliký, bylo to vyplechované... A že si tam nějaké věci ukládali. A než to tam odváželi, tak ten strýček, však jsem vám ukazovala, věnoval našim takovou krásnou velkou broušenou mísu, já jsem dostala i nějakou panenku krásnou, maminka nějaký zlatý prstýnek, prostě nějaký drobnosti na památku nám dali. No, no. Ale pak se to všechno odevzdalo židovské obci, já vím, že se spojovali i s našimi orgány, a ty odkázaly na tu židovskou obec a že se to tam potom nějak... toto... že to nikdo teda neukradl, že se to dostalo, kde se to mělo dostat. Ale nejdřív se pátralo po rodině, po tom příslušenstvu. No, to jsem byla osobně i s tatínkem, já jsem s ním hodně jezdila, tak jsem s ním v tom Holešově byla, no. Tam bylo hodně židů, tam byla i synagoga v tom Holešově, a tak se tam pátralo, že by se to jako... to myslím dali tatínkovi z té židovské obce takové údaje, že se pátralo po tom příbuzenstvu a když potom se tam nikoho nenašlo z těch lidí, tak to zůstalo tam, no.

Proč myslíte, že pomáhal takto váš tatínek židům?

Já nevím, on byl takovej dobrák... a asi měl ten vztah s tím strýcem dobrý... Já nevím, ono se říkalo, že taky měl nějaké geny v rodině, židovské, takže to bylo asi něco takového. No, no. Takové citění měl.

Říkala jste, že jste chodila do školy s Helgou Weissovou, vzpomenete si, jakým způsobem se s vámi rozloučila nebo... Víím, že minule jste nám říkala, že vám naspala něco hezkého do deníčku.

Ano, mám tam krásný... myslím, že ten pán si to i opsal, že... nebo si to... o těch orlích, že orlové... ovce chodí ve stádech, orlové létají sami... nějaký takový verš. No to bylo před jejím odjezdem, než jela do Izraele, to už jí bylo asi těch šestnáct, sedmáct roků. No, to mám v památníčku od ní.

A to bylo po válce nebo před válkou?

To bylo už po válce, to už když jsme chodili na gymnázium.

Ještě bych se vás chtěl zeptat na pár otázek, které se dotýkají transportu.

Ano.

Kromě toho transportu, který jste nám popisovala...

Ano.

Viděla jste, že by odváděli... nebo že by odcházeli židé třeba z Libně, z té vaší čtvrti... že by odcházeli někam na nějaké seřadiště nebo tak?

Jo, jo. To jsme viděli, jo. Jo, jo, jo. Ale to byli neznámí lidé, ale to jsme věděli. To byly vidět skupiny, že, lidí, oni byli typický takovými těmi svými zavazadly, měli do nějakých kil určený. Tehdy chodili, to bylo... ty chlapi v těch tvrdákách, kloboucích... to si tam pamatuju. To chodili ve skupinách.

A to jste viděla víckrát?

No asi dvakrát, asi dvakrát, no.

Můžete popsat... nám zkusit popsat podrobněji, ten pohled vlastně... kolik takto lidí mohlo jít... v kterou ranní... v kterou denní dobu?

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.

No já jsem to viděla dvakrát, když jsem šla do školy. Když jsem šla do školy asi v sedm ráno, v půl osmé, protože oni zřejmě se shromažďovali na nádraží, že... a v Libni bylo nádraží jedno u té Palmovky a jedno bylo pak na Českomoravské, směrem k Vysočanům, tak oni se stahovali k těm nádražím, to jsem viděla ty skupiny, jak táhli ty věci, ženský plakaly, že... Takový to bylo hrozně tísnivý, no... no... A vždycky měli nějaký doprovod už tehdy. Už je někdo vedl, to si vzpomínám tak matně, nevím kdo, ale vím že to bylo takový... jak bych vám to řekla, takový stádečko malý, takový hejno někým vedený někam, no. A to, že lidi okolo říkali, „Už je zase vedou, už je zase vedou,“ no. Ona tam byla mohutná ta čtvrt dole v Libni, tam bylo hodně lidí, bydlelo. A na druhé straně to byla ulice primátorská a ona byla rozdělena vlastně na dvě části, na jedné když se šlo směrem k Palmovce, tak byli bohatí židé, tam bylo to kino Deutsch, dneska je to to divadlo pod Palmovkou, a tam byly ty vrstvy bohatší, a na druhý straně zas byli ti pod tou Vltavou, pod tím přístavem byly zase ty vrstvy směrem k Rokytce, vrstvy chudší, no... Ti obchodníci a dělníci...

Když jste viděla takovéto skupinky, kdo v těch skupinkách židů, kteří byli takto nějak odváděni... kdo tam byl?

No víte, to právě ty dvě skupinky, co jsem viděla, to byli právě ti lidi z té části dolní, protože ti bohatí, ti se většinou dostali pryč. Těch se tam asi moc potom... když byly transporty... neobjevovali, ti se dostali do ciziny předtím nějak. A tak se odváděli... co jsem já viděla, tak to byli tady z těch toto... No to víte, šli lidi smutný, uplakaný, táhli se, neměli o nic zájem, vůbec... jak si to dneska představuju, takový stádečko lidiček trpících, že... a nevědoucích co se děje, vlastně.

A byly to celé rodiny nebo byly tam i ženy, děti, starci?

To bylo pomíchané, to bylo co jsem já viděla ty dvě skupiny, tam byli i muži, ženy, děti. Celé rodiny šly. No, no...

Měli na sobě nějaká viditelná označení?

No oni měli všichni ty hvězdy, to měli pořád, i když šli do transportu, tak měli ty hvězdy na sobě našitý. No, no...

Jak se chovala ta ostraha k těm lidem, které vedla?

Tak neviděla jsem nějaké to, tak v tom, když šli po té ulici, tak jsem neviděla nějaké takové hrubé zacházení nebo něco.

Kolik lidí mohlo být v té jedné skupince?

No, v té první bych řekla, že mi to připadalo jako takové tři, čtyři rodiny, takových šestnáct, dvacet lidí.. A ta druhá byla větší. A to si už neuvědomuju. Ale v té první, to si uvědomuju, to bylo oprvé, když jsem šla tam dolů u toho mostu, když šli, tak to mohlo být tak šestnáct, dvacet lidí. A tam byly ženy, děti, a určitě tak čtyři, pět... určitě tam bylo... tak pět mužů tam bylo, bylo to pomíchané. No, no, no, no... Ale byli takový, jak bych vám to řekla, vyjukaný takový prostě, bylo to vidět, že se něco děje. No, no.

Poznala jste někoho z nich?

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.

Ne, nepoznala. To nebyl nikdo z mých spolužáků a... možná tak jako děcko jsem je tam třeba v obchodě viděla nebo něco, ale nebyl to nikdo blízký nebo známý, abych mohla říct, to byl ten nebo onen.

Víme, že v jiných místech byli často židé, než byli tímto způsobem... museli, než byli nějakým způsobem nuceně deportováni... že byli soustředěni do určitých domů nebo ulic, a tak dále. Je to něco, co se rovněž dělo v Libni?

No právě, oni je vodili v těch skupinách na některé to nádraží.

Já myslím ještě předtím, než je odváděli na nádraží, tak třeba museli bydlet nějaký čas, třeba týdny nebo měsíce v nějakých...

Soustředěních a takových... vím, že se o tom něco mluvilo, že byli v nějakém starém hotelu. Ve Vysočanech. Něco mi tak uniká, ale nevím přesně. Ale vím, že... vím, že... že něco tatínek... z těch řečí, člověku to jako tak utkvělo, že se tam mluvilo o nějakém hotelu ve Vysočanech. Tam že nějak ti židé byli soustředěni někteří. No, no, ale to vám nepovím přesně.

Vy jste třeba viděla to nádraží... když jste říkala, že je odváděli na nádraží, viděla jste je potom třeba dál na těch nádražích, kam odcházeli?

Ne, já jsem viděla jenom ten transport na Žižkově nákladním nádraží, to bylo Žižkovo nákladní nádraží, tam jsem byla s tatínkem, ale tady na tom – to bylo Libeňské horní nádraží a Libeňské dolní nádraží – tak tam jsem nebyla.

A oni je teda odváděli na oboje tyto nádraží?

Já si myslím, že na oboje, protože jsem viděla tu první skupinu vést po té Primátorské nahoru, to směřovalo na tu dolní Libeň, a ta druhá skupina, od té kavárny Svět a od té Rokytky, ty vedli zase tou boční ulicí pod ten nadjezd směrem k Vysočanům, podle Rokytky, tak to se směřovalo zase k tomu hornímu Libeňskému nádraží.

Víte, co se stalo s těmi domy a obchůdky, které museli opustit?

No to se potom postupně zbouralo. Teď už tam není z toho vůbec nic, no. To se potom tak nějak bouralo... ony to většinou byly takový, tam byly ještě takový ty domky ještě ty z toho... ne z cihel, víte, z toho... já nevím, jak se to říká, z ty hmoty jenom... ty hliněný jenom, takový slepený... to byla opravdu taková ta chudší část. No ještě to tam nějaký čas bylo, protože tam pak bydlel ten hrabal, že, a tole něco tam bylo, ale to si tak neuvědomuju.

Ještě bych se chtěl vrátit jenom na chvíli k tomu transportu, který jste viděla na tom žižkovském nádraží.

Ano.

Říkala jste, že tam ti Němci nebo ta ostraha, která tam byla, že nějakým způsobem ty děti popoháněla...

Křičeli a měli nějaký důtky... nebo ne... něco v rukách, já nevím, jak se to jmenuje, tím takhle do nich třískali a hnali je, oni šli pomalu... oni chtěli rychle, zřejmě to chtěli urychlit, aby to bylo pryč a...

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

Rozdělovali ty rodiny do různých vagonů nebo šli všichni...?

Ne, šlo to jako stádo... to mám před očima, to šlo jako stádo... nahnali, zavřeli... druhý vagon otevřeli, a jak to... tak to tam hnali jednoho za druhým. Víím, že tam viděla jsem, to bylo tak dvě stě metrů, že, tak člověk neslyšel ty slova... tak jsem si ale uvědomovala, že zřejmě ty matky... už i ty jejich děti se jim v tom davu nějak to... tak křičely, sháněly je k sobě, aby je měly u sebe, aby se s nima dostaly do toho jednoho vagonu. No a potom mi ta Helga právě po válce vykládala, je když je takhle nahnali, tak potom je stejně, když je přivezli do toho Terezína, Ravensbrucku nebo kam, tak je stejně tam potom rozdělovali. No.

Říkala jste, že byli obklopeni nějakou stráží.

Ano.

Byla tam česká...?

Ne, česká stráž ne, Češi tam určitě nebyli, Češi tam určitě nebyli.

Proč si myslíte... nebo proč říkáte, že tam nebyli Češi, vy jste viděla konkrétně uniformy?

To oni byli v uniformách a měli ty zkřížený na těch, to je poznat ta uniforma, že. No. To byla... a ještě měli nějaký pásky, to byla nějaká ta jejich vojenská policie, nebo co to bylo. Německá, to víím, že i tatínek o tom mluvil, že to jsou jejich policajti. Vojenští.

Říkala jste, že v tom bytě, kde jste byli...

Ano.

... schovaní a pozorovali jste to dění, že měli muži kukátka, dalekohledy. Vy jste se rovněž koukala?

Taky, asi jednou nebo dvakrát, ale to vííte, jako děcko a v tom davu, tak já jsem furt hledala... já jsem furt hledala tu tetu, že, a ty děti jestli neuvídím... a tak jsem hledala je, a tak jsem jenom viděla pár tak těch obličejů vyděšených a to...

Je nějaká scéna, která se vám... když jste se koukala tím dalekohledem, která vám vyvstane ve vzpomínkách, když...?

No tak to jsem viděla, jak právě tam jedna ta žena, zřejmě se jí ztratilo dítě, jo, jak... jak... jak to bylo v tom davu vidět, jak ona... že... jsem usoudila, že hledá dítě, protože křičela něco, volala, plakala... A prostě prolez... no určitě hledala dítě, zavazadlo by takhle nehledala, že. Všecko?

Já vám děkuju mockrát.

Během krátké pauzy jste si ještě vzpomněla na jednu historku nebo na jednu věc, kterou jste viděla při tom transportu na žižkovském nádraží, a to sice nějakou dívku, kterou jste viděla, malou. Můžete nám to popsat?

Víte, že asi měla panenku... ale teď mám takové okno, že si to neuvědomuju. Ne, ne, ne, neuvědomuju si to teď. Víím, vzpomínám si na to, měla krásnou panenku, vidím ty copany, jaký měla

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.

ta panenka, ale teď si neuvědomuju, jestli jí někomu chtěla dát nebo... ne, ne, ne, opravdu ne...
Nezlobte se, nemůžu si vzpomenout.

Já vám děkuju mockrát.

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.